

petraverint, excommunicationis severitas pro modo piaculi imponatur. » Videtur quidam casus raptus. At caput videtur, *Qui matrimonium accusare possunt*, nihil ad rem facit.

Difficultates alicuius momenti ex rerum naturis petita censendae sunt solutae ex universa theoria hactenus tradita circa rationem contractus et sacramenti ac propositionibus heic statutis earumque probationibus; eas tamen, quibus maxime confidunt adversarii, nunc data opera expediemus.

THESIS XXXIII.

Infirma prorsus sunt argumenta, quae tum ex rerum naturis tum ex historia tum ex doctorum auctoritate congerunt adversarii contra assertam veritatem.

I. Arguunt primum ex rerum naturis sic. a) Principi directe subiiciuntur ea, quae directe tendunt in bonum societatis civilis: atqui huiusmodi est matrimonium: ergo.

Respondeo ad Maiorem. Principi subiiciuntur ea, quae in bonum societatis tendunt *directe*, *dist.* h. e. quae ratione sui immediate ordinantur ad bonum societatis civilis, *conc.* h. e. quae ratione sui propter propriam perfectionem conferunt etiam ad bonum societatis civilis, si *subd.* sint supernaturalia, *neg.* si sint naturalia, *subd.* si sint propria ordinis civilis, *conc.* si sint ordinis religiosi, *subd.* spectant ad Principem, quatenus est ordinator societatis in bonum civile, *neg.* quatenus per accidens est etiam ordinator cultus religiosi, quo homines etiam in statu naturae in Deum tenderent, *subd.* si non existat societas religiosa supernaturalis, *trans.* si existat, *neg.* imo *nego suppositum.*

Ad Minorem. Matrimonium tendit directe in bonum societatis civilis *dist.* h. e. ratione sui immediate ordinatur in bonum civilis societatis et est aliquid naturale, *neg.* h. e. confert propter perfectionem suam ad bonum civilis societatis et est aliquid supernaturale, *conc.* Cf. dicta in praeced. Th. n. V.

b) Princeps potest irritantes leges ferre circa alios contractus: ergo et circa hunc praecipue, qui adeo influit in societatem.

Respondeo. *Dist. Antec...* circa alios contractus naturales, *trans.* circa contractus elevatos ad ordinem supernaturalem, *neg.* Cf. quae de natura contractus matrimonii diximus in Th. XXIII n. III.

c) Materia matrimonii est in eodem ordine ac materia baptismi: atqui subest haec potestati civili: ergo et illa subesse potest.

Respondeo. Si loqueris de materia remota baptismi, negamus idoneam esse comparisonem. Si autem loqueris de materia proxima, tunc *dist. Maior.* Materia matrimonii est in eodem ordine ac omnis usus aquae, *neg.* ac usus sacramentalis aquae *subd.* et quod est materia matrimonii non est nisi materia, *neg.* est realiter praeterea etiam forma ideoque totum sacramentum, *conc. Dist. Minor.* subest potestati civili nempe potestati civilis iurisdictionis ipsa aqua, *neg.* subest usus aquae, *subd.* aliquis, *trans.* usus religiosus et usus sacramentalis, *neg.* Cf. praeced. Th. VI. 4.

d) Si Princeps christianus caret hac potestate, dicendum foret quod matrimonia infidelium nulli subsint humanae potestati: atqui hoc est absonum.

Respondeo. *Dist. Maior.* Si Princeps christianus careat potestate in omnia prorsus matrimonia cuiuslibet ordinis, dicendum foret... *conc.* si careat solum potestate in matrimonia sacramenta, dicendum foret... *neg.* et sic patet responsio ad Minorem.

Non negamus Principem habere potestatem in matrimonium eo quod simpliciter est matrimonium, sed in matrimonium christianum eo quod est res sacra et sacramentum. Si sit tantum res naturalis, ut matrimonium infidelium vel Iudaeorum, concedimus Principi sive infideli sive christiano auctoritatem leges ferendi irritantes quoque de illo. Non enim probantur nobis illi, qui simpliciter et absolute negant auctoritati civili hanc potestatem, cum demonstratio scientifica catholicae veritatis supponat hoc principium, nempe contractum matrimonialem regi legibus auctoritatis illius societatis, in qua fit. Adverte tamen distinctionem, quam iam dedimus, nempe Principem in societate non christiana et pro subditis non christianis, potiri hac potestate non proprie prout est princeps, sed prout per accidens est etiam pontifex. Th. praeced. n. V.

Inepti proinde sunt qui aiunt: ergo princeps infidelis, cum christianus fit, amittit ius aliquod proprium; sive, ergo princeps infidelis, qui non habet quidquam plus quam christianus, caret hoc iure erga infideles. Nam 1) non ex eo quod princeps christianus sit, sed ex eo quod subditi sunt christiani, sive ipse sit christianus sive paganus, caret hoc iure: 2) falsum est quod amittat quod habebat; habebat enim ius in matrimonium infidelium, hoc vero retinet: per accidens vero est quod deficiente subiecto nequeat exerceri. Ius vero in matrimonium sacramentum nunquam habuit. Idcirco 3) princeps infidelis habet hoc ius in coniugia naturalia infidelium subditorum, quae non sunt sacramenta, quod ius habet et Rex fidelis quoad coniugia subditorum, si quos habet, infidelium. Et sane 4) an princeps christianus in societate christiana habet ius in sacra? haberet tamen

illud in societate pagana. Defectus ergo huius iuris in principe quoad subditos christianos est ex ipsa rei natura, sive ex voluntate Christi instituentis ordinem supernaturalem et elevantis coniugium ad dignitatem sacramenti, non est imminutio eius potestatis naturalis.

c) Potest princeps prohibere ne matrimonium aliquod fiat; ergo et irritare potest. Patet consequentia: quia illud ostendit matrimonium subesse eius auctoritati.

Respondeo. Loquimur de matrimonio christiano. *Dist. Antec.* potest prohibere lege tantum poenali, h. e. privante quibusdam iuribus et bonis civilibus, qua proinde privatione moveantur libere subditi ut abstineant ab iis coniugiis, si nolint eas temporales iacturas subire, *trans.* lege obligante immediate conscientiam, *neg.* Unde negatur consequentia. Nec ius aliud asseritur Principi quam leges ferendi de iuribus et effectibus civilibus.

II. Arguunt ex historia. Aiunt principes olim, non repugnante Ecclesia, exercuisse hanc potestatem, pluresque Imperiales leges a Constantino et deinceps latas profert Launoius in op. cit.

Verum non solius facti ratio habenda est, sed natura facti consideranda. Utrum scilicet iis legibus christiani se obligari crediderint, et si crediderunt, an vi auctoritatis imperialis an potius vi auctoritatis Ecclesiae, quae has leges probaverit suasque, cum opportunum duxit, fecerit, quae proinde non sola auctoritate imperiali sed ecclesiastica quoque latae fuerint.

Iam vero certum est in ea sententia fuisse semper Ecclesiam quod nulla sit auctoritas principatus civilis in sacra ecclesiastica. « Ne te rebus (aiebat Hosius ad Constantium, ut refert Athanasius in historia Arianor. n. 44.) misceas ecclesiasticis, neque nobis his de rebus praecepta mandes, sed a nobis potius haec ediscas: tibi Deus imperium tradidit, nobis ecclesiastica concedidit. » « Imperator enim in Ecclesias introspectendi potestatem non habet, quemadmodum nec Pontifex in palatium », ait S. Gregorius II ad Leonem Isaurum epist. 2^a. Et Innocentius III *cp. Ecclesia de Constitutionibus* « Laicis etiam religiosis super ecclesiis et personis ecclesiasticis nulla est attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi: a quibus si quid motu proprio fuerit statutum quod ecclesiarum etiam respiciat commodum et favorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum. » Multo ergo minus firmitatis habere potest quod Principes motu proprio circa materiam Sacramentorum decernant. Itaque Ecclesiae sententia semper fuit, ut testatur Benedictus XIV ad Cardinalem Eboracensem, « legem a laico principe conditam nullam habere vim in matrimoniis debere ».

Id vero et ipsi Principes christiani non obscure significarunt se

sentire. Distinctione enim facta inter leges civiles et canones ecclesiasticos, illorum condendorum sibi factam a Deo potestatem, horum sibi commissam custodiam Iustinianus fatetur Nov. 137. « Si civiles leges, quarum potestatem nobis Deus pro sua in homines benignitate credidit, firmas ab omnibus custodiri ad obedientium securitatem studemus, quanto plus studii adhibere debemus circa sacrorum canonum et divinarum legum custodiam, quae super salute nostrarum animarum definitae sunt? » Vides una coniungi sacros canones et divinas leges, in quas Iustinianus profecto auctoritatem non sibi vindicat, sed solum custodiam. Ea igitur, quae Ecclesiae canonibus definiuntur, cuiusmodi sunt quae ad christiana Sacramenta pertinent, non potestati sed custodiae Imperatorum commissa sunt: quoniam ergo forma celebrandi matrimonii christiani canonibus Ecclesiae definitur ac definiri debet, ea subducta est a potestate civili. Nec aliter sensit alter Imperator Carolus Magnus, cuius in capitularibus plura exstant decreta circa res et personas sacras. Qui vero id factum sit accipe a Theologo Galliarum Natali Alexandro (H.E. sec.VIII, c. 7. a. 8) « Condebantur capitularia in conventu Episcoporum, Abbatum et Comitum. Leges tum ecclesiasticas tum civiles complectuntur. Leges de rebus et personis ecclesiasticis ex canonibus conciliorum et decretis Pontificum pleraeque omnes excerptae sunt. Nec enim auctoritatem leges mere ecclesiasticas ferendi sibi arrogavit Rex maximus, sed earum executionem imperavit, nec sua edidit capitularia absque Episcoporum consilio. Et erga sacerdotes et religiosos viros *monitoris* officium sibi potius vindicavit, quam legislatoris, et *Sanctae Dei Ecclesiae adiutoris* humilisque *defensoris* nomine gloriatur, ut ex capitularis aquisgranensis praefatione constat. » Ea sic se habet in Capitulari generali anno 769 adscripto. « Ego Carolus gratia Dei, eiusque misericordia donante Rex et Rector Regni Francorum et devotus sanctae Dei Ecclesiae defensor atque adiutor in omnibus Apostolicae Sedis. » Ita accipienda esse decreta plura ad res ecclesiasticas spectantia his capitularibus Caroli Magni eiusque filiorum contenta vel ex eo liquet quod sic accepta fuerint ea aetate. Sane Benedictus Diaconus Moguntinus, alter eorum capitularium collector, praeposuit collectioni epistolam Zachariae R. P. et duas Synodos a Bonifacio legato Apostolicae Sedis celebratas. Hunc autem in finem ea Benedictus in fronte collectionis suae locavit, « ut (inquit ipse in sua praefatione) *agnoscant omnes haec praedictorum principum capitula maxime apostolica auctoritate fuisse firmata.* » Constat ergo sententiam certam Ecclesiae semper fuisse quod nulla sit auctoritas principatus civilis tum generatim in res sacras, tum in ipsum matrimonium Christianorum, quod est essentialiter res sacra et sacra-

mentum. Ergo concludimus: si quid imperiales leges hac in re valerunt, id ex consensu et auctoritate Ecclesiae eas probantis factum est.

Sane ut Ecclesia ius suum ab initio exerceret, non opus fuit ipsam leges civiles omnes abrogare novasque statim condere; hoc enim alienum est a spiritu Ecclesiae, quae abhorret a fastu: sed satis fuit, ut doceret fideles eas leges, quae ipsi probabantur, pro iisdem valere, quia eas Ecclesia probabat. Censuisse vero antiquos fideles necessariam esse Ecclesiae approbationem argui potest vel ex iis quae diximus enarrantes epistolam Ambrosii ad Paternum.

Ceterum constat Imperatores veteres in codice suarum legum canones etiam ecclesiasticos promulgasse, non ut eis vim adderent, sed ut eorum observantiam tuerentur et urgerent: licet identidem modum excesserint et plus sibi arrogaverint, quam par erat; sed hic excessus reprobatus ab Ecclesia fuit. Quocirca quae de valore matrimonii statuunt, vel intelligenda sunt de effectibus civilibus, vel de valore intrinseco matrimonii quoad Christianos propter Ecclesiae legem aut consensum, vel de valore intrinseco eiusdem quoad infideles. Cum enim adhuc plures subditi Imperii essent infideles et erga eos possit princeps leges facere quoad eorum matrimonia, non poterant iidem ab his legibus ferendis tunc prorsus abstinere.

III. De quibusdam legibus ab Imperatoribus latis circa impedimenta matrimonii ac productis a Launoio, iam locuti sumus in Th. XXIX quoad impedimenta *consanguinitatis, affinitatis, voti, raptus, disparitatis cultus, criminis*, vidimusque falso ex iis legibus colligi impedimenta dirimentia matrimonium Christianum. Alia vero profert Launoius ut demonstret impedimenta praeterea *publicae honestatis, cognationis legalis et spiritualis, servilis conditionis, ordinis quoque sacri* a legibus Imperialibus originem mutuata esse. Verum praeter generalem animadversionem modo adhibitam, si singillatim haec impedimenta considerentur et leges ad quas provocat Launoius, patet ipsum pessime argumentari.

a) Nam cui e. g. persuadebit impedimentum ordinis esse hac lege Iustiniani (Novel. 22. c. 42.) stabilitum? « si quis inter reverendissimos constitutus clericos (ultra cantorem et lectorem dicimus) omnino contraxerit nuptias, hunc ex nostra constitutione cadere sacerdotio constituimus atque volumus »? Ergo ne et poena depositionis a Principe seculari infligetur? quis ignorat iure ecclesiastico antiquissimo prohibitas esse nuptias vel nuptiarum usum Episcopis, Presbyteris, Diaconis, etiam Subdiaconis? quam Ecclesiae legem heic tuetur et exsequitur Imperator. Cf. quae monebimus in Appendice, ad Canones Illiberitanos et seqq.

b) Quod spectat ad impedimentum conditionis servilis, si desit consensus liberae partis contrahentis, iam ipsa natura saltem suadet nullum esse contractum. Certe S. Leo epist. 167 ad Rusticum affirmat reg. 4: « nuptiarum foedera inter ingenuas sunt legitima et inter aequales, *multo prius hoc ipsum Domino constituyente, quam initium Romani iuris existeret.* » Non erat ergo cur Launoius ad Novellam Iustiniani superius citatam provocaret.

c) Impedimentum cognationis legalis supponit quidem adoptionem statutam a lege, quae lex et civilis esse potest, sed vim dirimentis impedimenti mutuari a lege civili negant Theologi cum s. Thoma, cuius verbo paulo post recitabimus. Neque id probant Iustiniani leges allatae ex Digestis a Launoio, ut vel ex generali animadversione superius adhibita manifestum est. Quod vero Nicolaus R. P. in responsis ad consulta Bulgarorum c. 2 ad venerandas provocet romanas leges (Inst. L. 1. De Nuptiis) ut probet non posse esse inter tales coniugium, id ostendit leges romanas eatenus hunc effectum producere quatenus ab Ecclesia probatae et receptae sunt. Nam is est Nicolaus, qui maiorum suorum traditionem secutus docuit cum Gelasio imperatorem solum civilibus rebus, Deo auctore, praesidere, Pontificem sacris, atque utriusque potestatis sic discreta esse officia ut christiani imperatores pro aeterna vita pontificibus indigerent, et pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus uterentur (epist. 8. ad Michaelem Imper.). Cognationem vero spiritualem impedire matrimonium probat in eadem resp. Nicolaus non ex lege imperiali, sed is, supposita Ecclesiae lege, ex impedimento cognationis legalis suadet multo magis impediri matrimonium a cognatione spirituali. Cf. quae in appendice ad verba Nicolai dicemus.

Quod tandem pertinet ad impedimentum honestatis, illud repetit Launoius ex Digestis L. XXIII. De ritu nuptiarum L. 42 ex Ulpiano « Inter me et sponsam patris mei nuptiae contrahi non possunt, quamquam noverca mea non proprie dicatur, sed et per contrarium sponsa mea patri meo nubere non poterit, quamvis nurus non proprie dicatur. » Verum haec non est lex, neque hoc est integrum impedimentum publicae honestatis quale ab Ecclesia olim admissum fuit et etiamnum admittitur; non ergo vi huius sententiae impedimentum hoc in Ecclesia valet.

Atque haec est rursus observatio generalis facienda: scilicet plura esse impedimenta secundum canones, quae desunt legibus, plura iam statuta a legibus postea fuisse vel ampliata vel restricta vel temperata per canones, ita ut semper Ecclesia suam propriam independentem erga fideles auctoritatem manifestaverit.

Si quando ergo Romani Pontificis leges Romani iuris appellant, id ex eo fit quod eas leges suas fecerint atque tacito consensu conventum fuerit ut leges codicis in iis, quae canonibus non adversantur, reciperentur etiam in iudiciis ecclesiasticis, ubi ecclesiastici canonis dispositio deesset.

IV. Launoius vero praeter leges imperiales adducit quoque praxim Regum et Imperatorum mediae aetatis, ut evincat semper retentum esse quod ius regum proprie sit illud, quo matrimonio christiano impedimenta dirimentia statuuntur. Satis erit praecipua facta, quae producit, considerare. Affertur *a*) primum historia duplex ex vita s. Godebertae et s. Salebergae, quae non nisi consentiente Rege, in cuius potestate erant, desponsatae sunt. Scilicet consensus eorum, in quorum potestate est puella, qui ad honestatem coniugii requiritur, confunditur cum politica potestate super vinculum matrimonii. Rursus ex Gregorii Turonensis Hist. L. V. c. 2. Chilpericus Rex dissolvit nuptias Merovaei filii sui cum Brunehilde regina seu eos separavit, eo quod, ut rex dicebat, « contra fas legemque canonicam uxorem patris Merovaeus accepisset. » Executus est ergo Rex canones, non legem statuit.

b) Item Clotarius Rex hanc legem tulit: « Nullus per auctoritatem nostram matrimonium viduae vel puellae sine ipsarum voluntate praesumat expetere, neque per suggestiones subreptitias rapiantur iniuste. Item sanctimoniales nullus sibi in coniugium audeat sociare. » Iura scilicet singulorum et canones defendit Rex. Ad potiora veniamus.

c) Baldovinus Flandriae comes, nesciente Rege Carolo calvo, surripuit eius filiam Iuditham viduam, quae ipsum tamen libere secuta est: qua re a civili iudicio, ipso rogante rege, prius improbata, episcopi postea spiritualibus poenis reos mulctarunt. Nicolaus autem I, ad quem Baldovinus confugit, litteris datis ad Regem rogavit ut vellet condonare iniuriam et in gratiam recipere Baldovinum. Scilicet agebatur de iniuria illata regi et patri, eamque secundum decreta Gregorii II in synodo Romana (si quis viduam in uxorem furatus fuerit et consentientes ei, anathema sint) punierunt Episcopi. Anathematis veniam noluit ante expiationem culpae concedere Nicolaus, sed partes egit intercessoris apud regem, qui iustam causam irascendi habebat potestatemque irritandi quoad effectus civiles matrimonium (cf. Antonii Pagi Criticam ad an. 862 VII). Iudicium vero mundanae legis praecessit in hoc negotio, quia non de vinculo matrimonii, sed de iniuria illata Regi praecipue agebatur, quam civilis quoque lex prohibet. At Nicolaus non petiit a Rege ut coniugium validum esse permetteret, sed ut iniuriam condonaret et in gratiam

reciperet Baldovinum sineretque eum pacifice frui coniugio. Lege epistolas Nicolai ad Carolum Regem 20 et 30 inter epistolas Nicolai. Nec certum est iam tunc initas fuisse nuptias; hoc enim tantum dicitur Iuditham secutam esse Baldovinum, *cucurrisse cum fure*: quod vero additur: *et se adulteri portionem fecisse* potest intelligi de ipsa sequela et voluntate ac promissione matrimonii. Sane Nicolaus iussit non quidem ut rursus unirentur sponsi, sed ut, permittente quidem Rege, Balduini et Iudithae coniunctio sine ulla protelatione fieret. Cf. Flodoardum Hist. Remens. L. III. c. 12.

d) Ecce autem solutio vinculi matrimonialis iussa ab Imperatore Ludovico Bavarico, qui litteris suis eam potestatem constituendi impedimenta dirimentia auctoritati civili asseruit. At hic homo haereticus et excommunicatus, qui haeresim de iure supremo potestatis civilis in rebus quoque sacris hauserat a Marsilio Patavino, quique propterea excommunicatus fuit quia nonnullos in prohibitis gradibus coniunxisset, non magis probat ad Principes spectare eam potestatem, quam rebellio Henrici VIII regis Anglorum probet regem omnem esse supremum Ecclesiae caput in suo regno.

e) Rursus Ludovicus Balbus filius Caroli Calvi coactus est a patre dimittere puellam nobilem Ansgard, quam sibi secreto sine consensu patris copulaverat et a qua duos susceperat filios Ludovicum et Carlomanum, eique data est a patre alia uxor Adelhaidis, quam gravidam reliquit ex Carolo Simplici, qui ei successit. Censet Launoius matrimonium fuisse diremptum vel ut nullum habitum eique innititur argumento quod filii prioris puellae habitus fuerint ut spurii, nec in regno successerint, sed solum regnum administraverint tanquam tutores Caroli Simplicis. Verum in his egregie fallitur; nam Ludovicus et Carlomanus tanquam filii legitimi successerunt in Regno Patris. Lege Flodoardum Hist. Rem. L. III. c. 19. Cf. Antonii Pagi Criticam ad ann. 879. Quidquid ergo sit de tyrannica separatione primae uxoris, ea ut vera uxor habita fuit. Quamvis heic in aequivoco ludit Launoius sicut et in non paucis aliis factis Regum Galliarum. Aliud enim est quod reges, putantes ex errore nuptias suorum filiorum et agnatorum sine consensu suo factas esse ex consuetudine ab ipsa ecclesia gallicana recepta nullas, eas solvi iusserint, aliud est quod ipsi regiam auctoritatem interposuerint ad vinculum matrimonii firmandum vel solvendum. Atqui historia haec Ludovici Balbi aliaque similes, si quid probarent, primum efficerent, non alterum, quod tamen sibi probandum Launoius assumpsit.

f) In idem proinde redit quod aggressus est Ludovicus XIII an. 1632 quoad matrimonium Gastonis ducis Aurelianensis cum Margaretha Lotharingia initum citra consensum Regis. Clerus quidem